

16) ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΕΛΑΧΙΣΤΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

Σύμφωνα με το άρθρο 19 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ/ΕΚΤ τα πιστωτικά ιδρύματα (Π.Ι.) οφείλουν να τηρούν ελάχιστα αποθεματικά (minimum reserves, réserves obligatoires), δεσμευμένα στην κεντρική τράπεζα. Το νομικό πλαίσιο, πριν από την τροποποίηση του 2003, περιελάμβανε τον Κανονισμό του Συμβουλίου 2531/98 σχετικά με την εφαρμογή των ελάχιστων αποθεματικών από την ΕΚΤ που υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο ECOFIN στις 23 Νοεμβρίου 1998 (και τροποποιήθηκε από τον Κανονισμό 134/2002), τον Κανονισμό ΕΚΤ/1998/15 σχετικά με την εφαρμογή των ελάχιστων αποθεματικών που εγκρίθηκε την 1η Δεκεμβρίου 1998 από το Διοικητικό Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και τον Κανονισμό υπ' αριθ. 2532 της 23.11.1998 σχετικά με τις εξουσίες της ΕΚΤ για την επιβολή κυρώσεων. Τα χαρακτηριστικά του συστήματος ήσαν τα εξής:

1. Η υποχρέωση τήρησης για κάθε μεμονωμένο πιστωτικό ίδρυμα υπολογίζεται με **συντελεστή 2%** και εφαρμόζεται επί των στοιχείων παθητικού που έχουν τη μορφή καταθέσεων μίας ημέρας, καταθέσεων ορισμένης διάρκειας ή υπό προειδοποίηση μέχρι 2 ετών, χρεογράφων ορισμένης διάρκειας μέχρι 2 ετών και τίτλων της χρηματαγοράς. Οι υποχρεώσεις έναντι πιστωτικών ιδρυμάτων εγκατεστημένων στη ζώνη του ευρώ καθώς και οι υποχρεώσεις έναντι του Ευρωσυστήματος δεν υπήγοντο στις υποχρεωτικές δεσμεύσεις.

2. Εάν κάποιο πιστωτικό ίδρυμα δεν μπορεί να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία ως προς τις υποχρεώσεις του έναντι άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων, που υπάγονται στο σύστημα των ελάχιστων αποθεματικών, οι οποίες έχουν τη μορφή χρεογράφων διάρκειας μέχρι 2 ετών και τίτλων της χρηματαγοράς, το εν λόγω ίδρυμα μπορεί να αφαιρεί ένα πάγιο ποσοστό, που ορίστηκε σε 10% στην έναρξη του τρίτου σταδίου και σε 30% από 24.1.2000 των προαναφερομένων υποχρεώσεων. Προκειμένου να καθορισθεί το τελικό ποσό των απαιτούμενων αποθεματικών, κάθε πιστωτικό ίδρυμα δικαιούται να αφαιρέσει ένα εφάπαξ ποσό ίσο με 100.000 ευρώ από το ποσό που προκύπτει.

3. Ένα πιστωτικό ίδρυμα πληρούσε τις προϋποθέσεις που απέρρεαν από το σύστημα όταν ο ημερήσιος μέσος όρος των αποθεματικών που τηρούσε, όπως υπολογιζόταν για μια περίοδο τήρησης που οριζόταν ως το διάστημα από την 24η ημέρα κάθε μηνός μέχρι την 23η ημέρα του επόμενου, ήταν τουλάχιστον ίσος με τα ελάχιστα απαιτούμενα αποθεματικά.

4. Εφαρμόζεται "το σύστημα του μέσου όρου" (averaging provision). Τα ελάχιστα αποθεματικά πρέπει να τηρούνται κατά μέσο όρο κατά τη διάρκεια μιας μηνιαίας περιόδου τήρησης και όχι σε ημερήσια βάση.

5. Όλα τα πιστωτικά ιδρύματα που είναι εγκατεστημένα στη ζώνη του ευρώ υπόκεινται στην υποχρέωση δέσμευσης αποθεματικών. Περιλαμβάνονται επίσης υποκαταστήματα λειτουργούντα στη ζώνη του ευρώ τα οποία ανήκουν σε Π.Ι. που δεν έχουν την έδρα τους σε κράτος μέλος της ΟΝΕ. Υποκαταστήματα, όμως, που δεν είναι εγκατεστημένα στη ζώνη του ευρώ δεν υπόκεινται στις δεσμεύσεις έστω και αν τα Π.Ι. που ανήκουν έχουν την έδρα του στη ζώνη. Η ΕΚΤ μπορεί να απαλλάσσει της υποχρέωσης τήρησης αποθεματικών πιστωτικά ιδρύματα που βρίσκονται σε εκκαθάριση ή σε αναδιοργάνωση. Μπορεί, επί πλέον, να απαλλάσσει Π.Ι. εάν οι στόχοι του Ευρωσυστήματος δεν εκπληρώνονται από την επιβολή υποχρέωσης τήρησης αποθεματικών σε τέτοια ιδρύματα. Στην περίπτωση αυτή η ΕΚΤ λαμβάνει υπόψη ένα τουλάχιστον από τα επόμενα κριτήρια: α) το Π.Ι. ασκεί εξειδικευμένες λειτουργίες, β) δεν ασκεί τραπεζικές εργασίες με ενεργητικό τρόπο σε συναγωνισμό με τα άλλα Π.Ι., γ) όλες οι καταθέσεις του είναι προσανατολισμένες στην εξυπηρέτηση των σκοπών της περιφερειακής και διεθνούς ανάπτυξης.

6. Οι υποχρεωτικές δεσμεύσεις είναι έντοκες, στο μέσο όρο του μηνός, και απολαύουν του επιτοκίου των πράξεων κύριας αναχρηματοδότησης. Η καταβολή των τόκων πραγματοποιείται την δεύτερη εργάσιμη ημέρα μετά το τέλος της περιόδου τήρησης.

Τα υποχρεωτικά αποθεματικά έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν διαρθρωτικό έλλειμμα ρευστότητας στη χρηματαγορά. Όταν τηρούνται με μέσο όρο - όπως είναι η περίπτωση του Ευρωσυστήματος - συμβάλλουν στη σταθεροποίηση των επιτοκίων της χρηματαγοράς. Εφόσον δεν έχουν τοκοφόρα απόδοση χαμηλότερη από το επίπεδο της αγοράς συμβάλλουν και στη συγκράτηση της νομισματικής επέκτασης.

Η καθιέρωση του συστήματος του μέσου όρου ενισχύει την ευελιξία των Π.Ι. και επιτρέπει σε αυτά να εκμεταλλεύονται ευκαιρίες βραχυπρόθεσμου arbitrage στην αγορά χρήματος. Με τον τρόπο αυτό, συμβάλλουν στη σταθεροποίηση του επιτοκίου μιας ημέρας κατά τη διάρκεια της περιόδου τήρησης.

Η **Τράπεζα της Ελλάδος**, που από την 1.1.2001 είναι μέλος του Ευρωσυστήματος, προσαρμόστηκε στις απαιτήσεις της ΕΚΤ για την τήρηση ελάχιστων αποθεματικών με την υπ' αριθ. 37/30-6-2000 πράξη του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής για τις υποχρεωτικές καταθέσεις των τραπεζών στην Τράπεζα της Ελλάδος. Επειδή όμως **ο συντελεστής δέσμευσης ήταν 12% - και όχι 2%** που επιβάλλει η ΕΚΤ - καθιερώθηκε ένα μεταβατικό καθεστώς αποδέσμευσης του υπολοίπου 10%. Κρίθηκε ότι η άμεση συμμόρφωση από 1.1.2001 με το συντελεστή 2% θα προσέφερε μία απότομη και μεγάλη ρευστότητα στο σύστημα με κίνδυνο την αναζωπύρωση των πληθωριστικών πιέσεων. Για το λόγο αυτό επελέγη η **σταδιακή αποδέσμευση**. Συγκεκριμένα, από το ποσό της συνολικής υποχρέωσης κάθε τράπεζας **σε δραχμές** κατά την τελευταία περίοδο τήρησης 10 Μαΐου - 9 Ιουλίου 2000 (μέσο επίπεδο περιόδου) αφαιρέθηκε το ποσό των υποχρεωτικών καταθέσεων κάθε τράπεζας με βάση το σύστημα των ελάχιστων αποθεματικών του Ευρωσυστήματος. Το υπόλοιπο ρυθμίστηκε ως εξής:

α) Σε κάθε πιστωτικό ίδρυμα αποδόθηκε με ημερομηνία αξίας 10 Ιουλίου 2000 ποσό δραχμών 3.000 εκατ. κατ' ανώτατο όριο.

β) Το απομένον ποσό μεταφέρθηκε σε πίστωση ειδικού μεταβατικού λογαριασμού υποχρεωτικών καταθέσεων με ημερομηνία αξίας 10 Ιουλίου 2000 και εκτοκίσθηκε με το ίδιο επιτόκιο που ίσχυε για τις υποχρεωτικές καταθέσεις και το οποίο καθορίστηκε με πράξη του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής. Από το κατά την 31 Δεκεμβρίου 2000 υπόλοιπο του εν λόγω μεταβατικού λογαριασμού αποδόθηκε στα πιστωτικά ιδρύματα, με ημερομηνία αξίας 3 Ιανουαρίου 2001, ποσό ίσο με το 10%, το δε υπόλοιπο 90% παρέμεινε σε κατάθεση στην Τράπεζα της Ελλάδος με την ακόλουθη διάρκεια:

- Ποσοστό 30% μέχρι 4 Ιουλίου 2001
- Ποσοστό 30% μέχρι 2 Ιανουαρίου 2002
- Ποσοστό 30% μέχρι 3 Ιουλίου 2002

Επιτόκιο:

Από 1 Ιανουαρίου 2001 και μέχρι τη λήξη τους το σύνολο των ως άνω προθεσμιικών καταθέσεων εκτοκίσθηκε ανά ημερολογιακό τρίμηνο σύμφωνα με το επιτόκιο της κύριας αναχρηματοδότησης των πιστωτικών ιδρυμάτων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα που ίσχυε κατά την τελευταία ημέρα πριν από την έναρξη της αντίστοιχης περιόδου εκτοκισμού. Στην περίπτωση που η αναχρηματοδότηση των πιστωτικών ιδρυμάτων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα διενεργείτο με τη μέθοδο των ανταγωνιστικών δημοπρασιών επιτοκίου, ο εκτοκισμός έγινε με το αντίστοιχο οριακό επιτόκιο των δημοπρασιών.

Για το διάστημα που μεσολαβούσε μεταξύ της λήξης κάθε ημερολογιακού τριμήνου μέχρι τη λήξη κάθε προθεσμιακής κατάθεσης, όπως καθορίζεται πιο πάνω, ίσχυσε το επιτόκιο της τελευταίας περιόδου εκτοκισμού.

Αποδέσμευση:

Με προειδοποίηση 30 ημερών η Τράπεζα της Ελλάδος διατήρησε το δικαίωμα της αποδέσμευσης τμήματος ή του συνόλου των ανωτέρω προθεσμιικών καταθέσεων.

Όσον αφορά τις υποχρεωτικές ανακαταθέσεις σε συνάλλαγμα εκδόθηκε η υπ' αριθ. 43/5-12-2000 Πράξη του Συμβουλίου Νομισματικής Πολιτικής η οποία προέβλεπε ταχύτερη αποδέσμευση συγκριτικά με τις δεσμεύσεις σε δραχμές. Συγκεκριμένα:

- το υπόλοιπο των υφιστάμενων με ημερομηνία αξίας 11.12.2000 υποχρεωτικών ανακαταθέσεων σε συνάλλαγμα των ΠΙ των κατηγοριών της ΠΔΤΕ 2358/28-4-95 που ήταν εκπεφρασμένο σε ευρώ ή σε νομίσματα της Ευρωζώνης αποδόθηκε στα ΠΙ με ημερομηνία αξίας 3 Ιανουαρίου 2001 σε ποσοστό ίσο με το 50%. Το υπόλοιπο 50% παρέμεινε σε πίστωση ειδικού μεταβατικού λογαριασμού και αποδόθηκε στις 28.3.2001.

- το υπόλοιπο των υποχρεωτικών καταθέσεων σε συνάλλαγμα εκτός ευρώ με ημερομηνία αξίας 11.12.2000 αποδόθηκε με ημερομηνία αξίας 3.1.2001 σε ποσοστό 10%. Το απομένον 90% του ποσού παρέμεινε σε κατάθεση στην ΤτΕ και αποδεσμεύθηκε:

- 30% μέχρι 28.3.2001
- 30% μέχρι 26.9.2001
- 30% μέχρι 27.3.2002

Από 3.1.2001 και μέχρι τη λήξη τους, το υπόλοιπο των ανωτέρω καταθέσεων εκτοκίσθηκαν ανά τρίμηνο με επιτόκιο LIBOR+1/4% σε ετήσια βάση.

Ο ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 1745/ΕΚΤ/2003/9 ΤΗΣ 12^{ης} ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2003 ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΩΝ ΕΛΑΧΙΣΤΩΝ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΩΝ

Ο ανωτέρω κανονισμός κωδικοποίησε, τροποποίησε και συμπλήρωσε τις υφιστάμενες διατάξεις για τα ελάχιστα αποθεματικά και ισχύει από 24 Ιανουαρίου 2004 εκτός από τις διαδικασίες για την κοινοποίηση των επί μέρους ελάχιστων αποθεματικών των Π.Ι που καθορίζονται από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες (ΕθνΚΤ) και την ανακοίνωση από την ΕθνΚΤ του ύψους των ελάχιστων αποθεματικών σε περίπτωση παράλειψης κάποιου Π.Ι να υποβάλει τις σχετικές στατιστικές πληροφορίες που ισχύουν από 10 Μαρτίου 2004.

A) Στην υποχρέωση τήρησης ελάχιστων αποθεματικών υπόκεινται τα ακόλουθα ιδρύματα:

A1) πιστωτικά ιδρύματα

A2) υποκαταστήματα Π.Ι που είναι εγκατεστημένα στη ζώνη του ευρώ με εξαίρεση τα υποκαταστήματα των εθνικών κεντρικών τραπεζών. Στην υποχρέωση περιλαμβάνονται τα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων που δεν έχουν

την έδρα τους ούτε το κεντρικό τους κατάστημα στην επικράτεια κράτους μέλους που έχει υιοθετήσει το ευρώ. Δεν υπόκεινται στην υποχρέωση υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων εγκατεστημένων στη ζώνη του ευρώ, που ευρίσκονται εκτός της ζώνης

A3) ένα Π.Ι απαλλάσσεται της υποχρέωσης τήρησης ελάχιστων αποθεματικών, χωρίς καν να υποβάλει σχετικό αίτημα, από την έναρξη της περιόδου τήρησης εντός της οποίας λαμβάνει χώρα ανάκληση της άδειας λειτουργίας του ή παραίτηση από αυτή ή εντός της οποίας δικαστική ή άλλη αρμόδια αρχή συμμετέχοντος κράτους μέλους αποφασίσει να κινησει τη διαδικασία εκκαθάρισης του ιδρύματος.

A4) η ΕΚΤ μπορεί να απαλλάξει από την υποχρέωση τήρησης ελάχιστων αποθεματικών Π.Ι τα οποία υπόκεινται **σε μέτρα αναδιοργάνωσης** και Π.Ι για τα οποία ο σκοπός της υποχρέωσης δεν θα επιτυγχάνετο με την επιβολή σε αυτά της υποχρέωσης τήρησης ελάχιστων αποθεματικών. Η ΕΚΤ λαμβάνει υπόψη ένα ή περισσότερα από τα ακόλουθα κριτήρια: 1) το Π.Ι επιδιώκει ειδικούς σκοπούς 2) το Π.Ι δεν ασκεί ενεργό τραπεζική δράση ανταγωνιζόμενο άλλα Π.Ι 3) το Π.Ι προορίζει όλες τις καταθέσεις του για σκοπούς που συνδέονται με την ενίσχυση της περιφερειακής ή/και διεθνούς ανάπτυξης.

B) Η βάση των αποθεματικών ενός Π.Ι περιλαμβάνει:

B1) **καταθέσεις**

B2) **εκδοθέντα χρεόγραφα**

Εάν κάποιο Π.Ι έχει υποχρεώσεις έναντι υποκαταστήματος του ίδιου φορέα ή έναντι του κεντρικού καταστήματος ή της έδρας του ίδιου φορέα που ευρίσκονται εκτός της επικράτειας των συμμετεχόντων κρατών μελών, το εν λόγω ίδρυμα περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις αυτές στη βάση των αποθεματικών.

B3) Οι ακόλουθες υποχρεώσεις **εξαιρούνται** από τη βάση των αποθεματικών: 1) υποχρεώσεις έναντι οποιουδήποτε άλλου Π.Ι το οποίο δεν περιλαμβάνεται στον κατάλογο των Π.Ι που απαλλάσσονται από το σύστημα τήρησης ελάχιστων αποθεματικών της ΕΚΤ 2) υποχρεώσεις έναντι της ΕΚΤ ή έναντι συμμετέχουσας ΕθνΚΤ. Για την εφαρμογή αυτής της διάταξης, το Π.Ι παρέχει στην οικεία ΕθνΚΤ στοιχεία ώστε να προκύπτει το πραγματικό ύψος των υποχρεώσεών του. Εάν δεν είναι δυνατόν να παρασχεθούν στοιχεία για τα εκδοθέντα χρεόγραφα με συμφωνημένη διάρκεια μέχρι δύο ετών, το Π.Ι δύναται να εφαρμόσει μια πάγια έκπτωση από τη βάση αποθεματικών επί του ανεξόφλητου υπολοίπου των εκδοθέντων χρεογράφων με συμφωνημένη διάρκεια έως δύο έτη.

B4) Το ίδρυμα υπολογίζει τη βάση των αποθεματικών όσον αφορά μια συγκεκριμένη περίοδο τήρησης με βάση στοιχεία **για το μήνα** που προηγείται κατά δύο μήνες του μήνα εντός του οποίου αρχίζει η περίοδος τήρησης.

Γ) Επί της βάσης των αποθεματικών εφαρμόζονται οι ακόλουθοι συντελεστές υποχρεωτικών ελάχιστων αποθεματικών:

Γ1) **Συντελεστής 0%:** α) καταθέσεις προθεσμίας διάρκειας άνω των δύο ετών β) καταθέσεις υπό προειδοποίηση άνω των δύο ετών γ) συμφωνίες επαναγοράς δ) εκδοθέντα χρεόγραφα με διάρκεια άνω των δύο ετών. Δηλαδή στις ανωτέρω περιπτώσεις δεν επιβάλλεται καμία δέσμευση.

Γ2) Σε κάθε άλλη υποχρέωση εφαρμόζεται **συντελεστής 2%**.

Δ) Το ύψος των υποχρεωτικών ελάχιστων αποθεματικών αποτελεί τη βάση για τον υπολογισμό των τόκων επ' αυτών και για την αξιολόγηση της συμμόρφωσης ενός Π.Ι προς την υποχρέωσή του τήρησης του απαιτούμενου ποσού.

Ε) Σε κάθε Π.Ι παρέχεται **απαλλαγή ύψους 100.000 ευρώ**, η οποία εκπίπτει από το ποσό των υποχρεωτικών ελάχιστων αποθεματικών.

Ζ) Οι διαδικασίες για την κοινοποίηση των επιμέρους υποχρεωτικών ελάχιστων αποθεματικών των Π.Ι καθορίζονται από την ΕθνΚΤ. Το Π.Ι ή η ΕθνΚΤ υπολογίζει τα υποχρεωτικά ελάχιστα αποθεματικά και τα κοινοποιεί στο άλλο μέρος το αργότερο 3 εργάσιμες ημέρες πριν από την έναρξη της περιόδου τήρησης. Το μέρος προς το οποίο απευθύνεται η κοινοποίηση προβαίνει σε αναγνώριση αυτών το αργότερο την τελευταία εργάσιμη ημέρα πριν από την έναρξη της περιόδου τήρησης. Σε περίπτωση παράλειψης κάποιου Π.Ι να υποβάλει τις σχετικές στατιστικές πληροφορίες στην ΕθνΚΤ, η τελευταία ανακοινώνει αυτή το ύψος των υποχρεωτικών ελάχιστων αποθεματικών του Π.Ι.

Η) Κάθε Π.Ι τηρεί τα ελάχιστα αποθεματικά σε ευρώ στην ΕθνΚΤ κράτους της ζώνης του ευρώ που έχει κατάστημα. Ως λογαριασμοί αποθεματικών μπορούν να χρησιμοποιούνται και οι λογαριασμοί διακανονισμού των Π.Ι στις ΕθνΚΤ.

Θ) Ένα Π.Ι θεωρείται ότι έχει συμμορφωθεί προς την υποχρέωση τήρησης ελάχιστων αποθεματικών, εάν **το μέσο υπόλοιπο του τέλους της ημέρας κατά τη διάρκεια της περιόδου τήρησης** δεν είναι χαμηλότερο του υπολογισθέντος υποχρεωτικού ποσού.

Ι) Η περίοδος τήρησης αρχίζει την ημέρα διακανονισμού της πράξης κύριας αναχρηματοδότησης που ακολουθεί της συνεδρίασης του Δ.Σ της ΕΚΤ κατά την οποία έχει προγραμματισθεί να διεξαχθεί η μηνιαία

αξιολόγηση της κατεύθυνσης της νομισματικής πολιτικής.

Κ) Επί των τηρούμενων υποχρεωτικών αποθεματικών οι ΕθνΚΤ καταβάλλουν στα Π.Ι **τόκο** υπολογιζόμενο με το μέσο όρο, κατά την περίοδο τήρησης του επιτοκίου της ΕΚΤ σταθμισμένου με βάση τον αριθμό των ημερολογιακών ημερών, για τις πράξεις κύριας αναχρηματοδότησης του Ευρωσυστήματος.

Λ) Ένα Π.Ι μπορεί να ζητήσει να του επιτραπεί να τηρεί τα ελάχιστα υποχρεωτικά αποθεματικά **μέσω ενδιάμεσου φορέα**, κατοίκου στο ίδιο κράτος μέλος. Ως ενδιάμεσος φορέας νοείται Π.Ι που υπόκειται στην υποχρέωση τήρησης ελάχιστων αποθεματικών. Τα Π.Ι τα οποία επιτρέπεται να υποβάλουν στατιστικά στοιχεία ως όμιλος σε ενοποιημένη βάση, πρέπει να τηρούν ελάχιστα αποθεματικά μέσω ενός από τα ιδρύματα του ομίλου, το οποίο ενεργεί ως ενδιάμεσος φορέας αποκλειστικά γι' αυτά τα Π.Ι.